

Tuininventarisaties in stad en dorp

Theo Peeters

Inleiding

Onze huizen en tuinen in stad en dorp bestaan eigenlijk uit allerlei secundaire habitats en zijn zeer geschikt als woongebied voor een groot aantal bijen. Het voedsel in de vorm van bloeiende planten is rijkelijk aanwezig en ook aan nestgelegenheid rond onze huizen is vaak voldoende keus. Grondnestelende soorten vinden er zandige en zonnige plekken bijvoorbeeld tussen de trottoirtegels, de stenen van opritten of terrassen, in plantenspotten, boomspiegels, in een berm, op een braakliggend veldje, of langs de muren van de huizen. De bovengronds nestelende bijensoorten zoeken gaatjes of scheurtjes in muren of houtwerk, hekwerven, struiken, bomen, etc. Hommels nestelen vaak in spouwmuren, vogelnestkastjes of in plantenspellen. Oude huizen, schuurtjes en een beetje rommelige tuinen hebben wat dat betreft een voordeel. In ons jubileumnummer Bzzz 25 van mei 2007 besteedden we al ruime aandacht aan tuinen en hun bijenrijkdom (te vinden op onze website Hymenovaria.nl).

We zien een landelijke trend naar vergroening van stedelijke gebieden. En lokaal zien we naast deze vergroening tevens een toename van stenen tuinen zonder planten of met slechts enkele planten in bakken. Deze grafsteentuinen samen met de moderne huizenbouw met raamkozijnen van kunststof, gaten en kieren die dicht worden gekit en het resterende houtwerk dat grondig in de verf wordt gezet, bieden minder mogelijkheden voor bijen. Grote en oude bomen, die ouderdomsverschijnselen vertonen, worden sterk teruggesnoeid of verdwijnen uit onze omgeving. Daarom hebben holbewoners, zoals verschillende soorten solitaire bijen, vaak weinig nestelmogelijkheden. Kunstmatige nesthulp voor solitaire bijen in stedelijke gebieden is dan ook zeer welkom en wordt meestal snel bewoond (zie artikel van Pieter van Breugel op pagina 116).

Benieuwd naar de soortenrijkdom van tuinen, is de Nederlandse bijenliteratuur erop nageslagen en zijn enkele bijenskundigen in ons land naar hun tuinlijst

Tabel 1. Bijeninventarisaties van tuinen in Nederland.

Tuin	Type	Aantal soorten	Oppervlakte m ²	Onderzoeks-periode	Referentie
Appingedam	stadstuin	48	47	2003-2012	Kuper 2013
Arnhem	heemtuin	64	10.000	1981-1999	Smit (pers. meded.)
Arnhem	stadstuin	36	25	1987-1999	Smit (pers. meded.) in Peeters et al. 1999.
Beilen	dorpstuin	31	135	2018-2020	Nieuwegiessen 2021
Duiven	dorpstuin	74	259	2004-2020	Smit 2021
Eindhoven	stadstuin	60	140	2007-2020	Tim Faasen (pers. meded.)
Gronsveld	dorpstuin	157	200	2002-2020	Raemakers (pers. meded.)
Hijken	dorpstuin	49	700	1974-2000	van de Nieuwegiessen 2000
Maastricht De Beyart	kloostertuin, schooltuin	85	?	1953, 1963-1982	Lefebber 1983a, b
Maastricht Wevertuin	heemtuin, stadspark	77	?	1932-1935, 1950-1955, 1978-1982	Lefebber 1983a, b
Terneuzen	stadstuin	46	90	2000-2007	Dobbelaar 2007
Terneuzen	stadsbalkon	16	45	2000-2014	Calle (pers. meded.)
Vasse	kruidentuin	30	600	2000-2004	Pijfers 2004
Veghel	insectentuin	58	2400	2000-2020	van Breugel (pers. meded.)
Veghel	dorpstuin	67	200	2000-2020	van Breugel (pers. meded.)
Weert	stadstuin	58	600	?	Raemakers 2001
Veenendaal	stadstuin	52	500	?	Koster 2019
Vogelwaard	dorpstuin	54	250	2011-2020	Calle (pers. meded.)
Zandvoort	dorpstuin	43	110	2004-2020	Kuijken 2021
Zelhem	dorpstuin	84	± 300	1999-2006	Pijfers 2007

gevraagd. Waarneming.nl is hier niet geraadpleegd, maar was ook een mogelijkheid geweest. In tabel 1 zijn de gegevens bij elkaar gezet en om enigszins te kunnen vergelijken is de oppervlakte en onderzoeksperiode erbij vermeld. We zien een forse variatie in

soortenaantallen en een analyse van de bijenrijkdom in tuinen, inclusief die op waarneming.nl, zou een aardig artikel kunnen opleveren. In enkele artikelen in dit themanummer geven verschillende tuinliefhebbers een toelichting op hun bijenrijke tuinen.

Literatuur

- Dobbelaar, S., 2007. Een tuin vol angeldragers. - Nieuwsbrief sectie Hymenoptera NEV, Bzzz 25: 6.
- Koster, A., 2019. Plantenvademecum voor wilde bijen, vlinders & biodiversiteit in tuinen. - Fontaine Uitgeverij, Amsterdam, 320 p.
- Kuijken, P., 2021. Bijen in de tuin in Zandvoort gedurende de periode 2004-2020. - HymenoVaria, Themanummer Bijen in stad en dorp: 31-33.
- Kuper, J., 2013. Tien jaar bijen bijeen in een stadstuin in Appingedam: een methodologische en ecologische analyse. - HymenoVaria 6: 26-35.
- Lefeber, V., 1983a. Bijen en wespen (Hymenoptera, Aculeata) binnen de stedelijke bebouwing van Maastricht I. - Natuurhistorisch Maandblad 72 (8): 143-146.
- Lefeber, V., 1983b. Bijen en wespen (Hymenoptera, Aculeata) binnen de stedelijke bebouwing van Maastricht II. - Natuurhistorisch Maandblad 72 (12): 253-255.
- Nieuwegiessen, J. van de, 2000. Bijenvangsten Hijken-Rheeveld 1974-2000, amf. 230-544. - Nieuwsbrief sectie Hymenoptera NEV, Bzzz 12: 32-35.
- Nieuwegiessen, J. van de, 2021. Het vóórkomen van wilde bijen in de plaats Beilen. - , Themanummer Bijen in stad en dorp: 39-42.
- Pijfers, H., 2004. De aculeaten van een aantal gebieden in N.O. Twente. 2. De kruidentuin in Vasse. - Nieuwsbrief sectie Hymenoptera NEV, Bzzz 20: 58-59.
- Pijfers, H., 2007. De angeldragers van een Achterhoekse dorpsstuin. - Nieuwsbrief sectie Hymenoptera NEV, Bzzz 25: 11-12.
- Raemakers, I., 2001. Stadsbijen. - Nieuwsbrief sectie Hymenoptera NEV, Bzzz 13: 9-12.
- Smit, J., 2021. Wilde bijen in een tuin in Duiven. - , Themanummer Bijen in stad en dorp: 53-58.

Summary

Gardens play an important role as foraging and / or living space for bees in towns and villages. This becomes apparent if you list the number of species found in gardens. Here are some published garden inventories listed and some apidologists have been asked about their garden list of bees. In some articles in this theme issue you will find more information about bees in Dutch gardens.

Theo Peeters